

Mitjans de comunicació, ideologia i alliberament nacional

written by Jordi Bilbeny | 17 de juliol de 2021

Si els mitjans de comunicació són la veu d'un país, i aquest país viu una situació d'ocupació militar, de depredació econòmica i de sotmetiment polític, el més normal i coherent fora que la premsa, la ràdio i la televisió ho denunciessin i, en la mesura que els fos possible, encoratgessin els ciutadans vers una postura crítica, solidària i alliberadora.

És realment això el que fan els mitjans de comunicació a Catalunya? O, contràriament, a través de la defensa a ultrança de la llengua catalana, utilitzen el nostre idioma per transmetre una ideologia que, democràticament, constitucionalment, catalanísticament, engatja més que mai Catalunya en l'engranatge d'una Espanya autonòmica, però unitària, que ni Franco no hauria somiat?

Com passar del catalanisme a l'espanyolisme a través del culte a la llengua catalana

A començament dels 80 vaig assistir, com a estudiant universitari, a una conferència de sociolingüística pronunciada per Lluís Aracil a l'Autònoma. Fins llavors jo havia posat totes les meves forces i tota la meva esperança en un precepte únic i inconfusible: la identitat de la Nació Catalana es fonamenta i vertebrava sobre la llengua. Per això mateix, el meu amor per Catalunya i els meus actes aferrissats en la seva defensa es van traduir en un amor infinit cap a la meua llengua i en un gest d'heroi mític per preservar-la dels atacs, dels ultratges i les humiliacions a què era quotidianament sotmesa. Uns anys abans, a l'Institut de Batxillerat Bisbe Sivilla de Calella vaig suportar les riotes

d'una bona colla de companys per traduir de l'anglès i del llatí al català i per fer les intervencions en la meua llengua a les classes en què el professor era d'expressió espanyola. Per mi, la llengua catalana era per damunt del bé i del mal. Era el darrer agafador d'un naufragi cultural que, anul·lant els personalismes i les ideologies, ens cohesionava a tots plegats en una sola nació: la catalana.

Després de sentir l'Aracil, aquest precepte que sostenia la meua esperança irreductible en la meua llengua, si bé no es va esquerdar, sí que va començar a trontollar. Perquè, si sota el franquisme la defensa de la nostra llengua i del seu ús parlat s'identificà sempre amb el catalanisme i el progressisme nacionalista, amb l'adveniment de la democràcia espanyola i la seva acceptació pels polítics catalans, la cosa feu un tomb molt substancial. L'Aracil ho advertí ja aleshores: «Xe, collons –digué textualment i lleugerament indignat–: és que, tal com van les coses, d'ací a quatre anys fins els d'Alianza Popular parlaran en català!».

Fou una estocada terrible al meu petit món indestructible. Si els espanyolistes normalitzaven l'ús del català, empraven públicament la nostra llengua i fins arribaven a fer propaganda electoral en català, la llengua perdia de cop i volta el sentit reivindicatiu i alliberador que molts li havíem atorgat i passava a ser el fil conductor –ras i curt– dels conceptes ideològics, entre els quals hi hauria forçosament els anticatalans. Per la mateixa regla de tres que jo emprava per a mi, ara hom podia, conseqüentment, advocar per la unitat d'Espanya, pel manteniment de l'ocupació espanyola, per la defensa de l'espanyol com a llengua de cultura i dels mitjans de comunicació, pel suport a les escoles de la història oficial d'Espanya forjada pels espanyols, en una correcta, pulcríssima i civilitzada llengua catalana.

La jugada ha estat habilíssima i tan subtil que els mateixos catalanistes hi han caigut de quatre grapes. I, en la majoria

dels casos, s'han fet els impulsors d'aquest llenguatge que, anys enrere haurien abominat i desterrat per antidemocràtic, i perquè hauria atemptat contra la més pura de les essències que ells s'atribuïen representar. Ara, nogensmenys, fan ostentació del DNI (un document que és l'estigma de l'esclavatge a Espanya i que els identifica com a espanyols a Catalunya i arreu del món on vagin) només perquè el seu nom hi figura en llengua catalana.

De l'espanyolisme ideològic dels mitjans de comunicació

Ara, nogensmenys, han creat uns mitjans de comunicació que, en la més ortodoxa llengua catalana, són el més pur reflex de la ideologia espanyolista: hom hi accepta i hi promou la divisió de la nostra nació en tres comunitats autònomes, s'hi parla de la Catalunya de Nord com si, més que el nord de Catalunya, fos el sud de França. I mai no s'hi esmenta la Catalunya d'administració aragonesa, sinó l'Aragó de parla catalana. S'hi parla d'«el rei», «el govern» i «la selecció», per posar tres exemples sumariíssims, en comptes d'«el rei d'Espanya», «el govern espanyol» o «la selecció espanyola». En força casos es té la tendència de parlar de «govern central» com si els catalans haguéssim decidit ja lliurement quin és el nostre centre o bé el lloc on ubicarem el nostre govern, quan Catalunya pugui realment autogovernar-se.

Sense cap mena d'escrúpols ni de vergonya posen en un mateix sac –en el sac dels equips espanyols– el Mallorca, el Barcelona i el València, o el Joventut de Badalona. Sovint es tendeix a parlar de Catalunya i «la resta d'Espanya». I encara, algun savi de Vilatrista, com si evidenciés haver superat aquest fosc problema lèxic, parla de Catalunya i «la resta de l'estat»: donant per sobreentès que Catalunya ja té un estat propi i que aquest és, evidentment, l'espanyol i no el francès.

Per si no fos prou, l'espanyolisme i la regionalització a què ens sotmeten els nostres mitjans de comunicació és tal que ens

fan empassar l'última absurditat i xafarderia de l'últim racó d'Espanya, per més cursi i intranscendent que sigui, abans de fomentar un servei seriós d'informació quotidià europeu. Quants cops no hem vist a la televisió retransmissions futbolístiques entre un Cadis-At. Madrid o entre un Burgos-Tenerife i s'ha abandonat a la sort de França el rugbi de les nostres comarques del Nord, per més que aquest esport tingui allà un arrelament i una afició absolutament entusiastes! O potser les terres d'enllà els Pirineus no són catalanes? Quants cops no hem sentit tractar de «comunitat autònoma», de «Parlament autonòmic», d'«eleccions autonòmiques», la nostra nació, el nostre Parlament nacional i les nostres eleccions nacionals, emprant així un llenguatge espanyolista i claudicant?

En Nadal Batle, rector de la Universitat de les Illes Balears, en unes declaracions al setmanari *El Temps*, del 16 de novembre del 1991, ja afirma que «TV3 és l'instrument més fort i subtil d'espanyolització, perquè és la tècnica del cavall de Troia. Tot està absolutament dirigit per espanyolitzar, per fer perdre la consciència de catalans. En definitiva, ser català és molt més que tenir una adreça postal, i molt més que una llengua. No soc català perquè parlo català. I aquest és un dels punts crucials, el fons de la qüestió. Crec que tots els de TV3 ho saben ben bé i ho volen obliterated de la consciència dels catalans».

El problema, tota vegada, no és eminentment lingüístic, lèxic. És un problema polític: el de l'acceptació o no acceptació de l'ocupació espanyola de Catalunya i la seva subsegüent desintegració nacional. I, per arranjar-lo, cal assumir aquesta realitat històrica i cercar referents en països que estiguin lluitant per dignificar els seus mitjans de comunicació i alliberar el seu país, i no pas calcar els motlles informatius de l'estat opressor, per més que això ens pugui reportar una falsa modernitat estètica, un enganyós progressisme polític i un més que abjecte guany econòmic.

L'Albert Camus i la crítica a la premsa francesa per la seva connivència amb l'ocupació alemanya

Reflexionant sobre el tema, he anat a parar als articles resistencialistes de premsa d'Albert Camus, donat que s'hi debatia la qüestió de com havia de reaccionar la premsa francesa davant de l'ocupació alemanya. Tot i el temps recorregut i que la situació de la França envaïda dels anys 40 no és idèntica a la de la Catalunya dels 90, sí que hi ha un paral·lelisme palès: el fet de tractar-se de dues nacions que cerquen un llenguatge modern i un esperit renovellador que infongui als ciutadans una moral de resistència i d'alliberament nacional. Després del combat del 31 d'agost del 1944, en plena resistència, Camus va escriure una *Crítica a la Nova Premsa*, en què manifestava: «Quan redactàvem els nostres diaris a la clandestinitat, ho fèiem naturalment, amb senzillesa i sense declaracions de principis. Però, talment com tots els nostres companys de tots els diaris, hostatjàvem una gran esperança secreta. L'esperança que aquests homes que havien corregut perills mortals en nom d'unes idees que estimaven sabrien donar al seu país la premsa que es mereixia i que ja no tenia. Sabíem per experiència que la premsa de preguerra havia perdut els seus principis i la seva moral. L'afany de diners i la indiferència per les coses nobles havien actuat alhora per donar a França una premsa que, amb rares excepcions, no tenia cap més propòsit que fer créixer el poder d'uns quants, ni cap altre efecte que el d'envilir la moral de tothom. No fou, doncs, difícil que una premsa semblant es convertís, des de 1940 a 1944, en la vergonya del país. Aleshores pensàvem que un país val, generalment, el que val la seva premsa. I si és veritat que els diaris són la veu d'una nació, estàvem decidits, des del nostre lloc i per la nostra modesta part, a aixecar aquest país elevant el seu llenguatge. Som els primers a saber que els nostres diaris es confeccionen en condicions increïbles. Però no és aquesta la qüestió. El problema rau en un cert to que es podia haver adoptat des de l'inici i que no es va adoptar. Què volem

nosaltres? Una premsa clara i viril, amb un llenguatge respectable. Durant anys, un article podia costar la presó o la mort als seus autors, i ells ho sabien. És evident que per a aquests homes, les paraules tenien un valor. Calia que hi reflexionessin sobre cadascuna. Aquesta responsabilitat del periodista davant del seu públic és el que volien restaurar.

»En primer lloc, hem de persuadir-nos que només calquem, amb una simetria inversa, la premsa d'ocupació. En segon lloc, tornem per comoditat a fórmules i idees que amenacen la moral mateixa de la premsa i del país. Res de tot això no és admissible o haurem de renunciar i desesperar davant del que hem de fer».

Del deure de cercar i crear un llenguatge nou i alliberador

I, tanmateix, què és el que hem de fer? Jo em demano: si acceptem la Constitució espanyola, la Justícia espanyola, l'ocupació espanyola, aleshores jo trobo molt congruent que acceptem sense més pèls a la llengua, sense més dilacions, la terminologia que supuren. Però si creiem en l'alliberament de Catalunya, se'ns imposa el deure imminent de cercar i crear un llenguatge nou. Un llenguatge que retorni la confiança i la dignitat als catalans. Que sigui la més fidelíssima expressió de la nostra ideologia. Un llenguatge net, concís, solidari, intel·ligent, alliberador. Que no es confongui ni ens faci confondre amb el discurs ni amb els oradors que pretenem desemascarar. Perquè si la idea de llibertat precedeix sempre la llibertat mateixa, també és cert que no hi ha idea sense la justa i concisa expressió dels seus continguts. I això ve sempre donat pel llenguatge. La premsa, la ràdio, la televisió, els nostres polítics i els nostres intel·lectuals tenen l'obligació moral de crear aquest llenguatge tan necessari per a la nostra independència política futura.

Cal renunciar a aquest esforç perquè és quelcom aparentment inassolible? Jo no ho crec pas així. Jo penso que ara mateix l'alliberament de cada home, de cada dona, l'alliberament

ecològic i el de cada col·lectivitat sotmesa és un dels pocs esforços pels quals val la pena, encara, de viure i de lluitar. La realitat ens és inexorablement adversa. Però contra una condició tan desesperant, la feina meravellosa de les nostres vides rau a edificar una estança per a la justícia, un rec de llum per a la veritat, una mà oberta a la llibertat. Perquè «en el més injust dels mons –com apuntava també Camus– hom pugui salvar la llibertat d'aquestes ànimes destinades, des del començament, a la servitud».